

Allianssin lausunto lakivaliokunnalle kansalaisaloitteesta kouluväkivalta kirjattava rikoslakiin ja lakialoitteesta rikoslain 21 luvun muuttamisesta

Asia: KAA 5/2021 vp Kouluväkivalta kirjattava rikoslakiin
LA 12/2019 vp Lakialoite laiksi rikoslain 21 luvun muuttamisesta

Teema: Kouluväkivalta, koulukiusaaminen

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäsenenä on noin 140 nuorisjärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikossa mainitusta kansalaisaloitteesta ja lakialoitteesta. Lausunnonle toimitetuissa kansalaisaloitteessa esitetään kouluväkivallan käsitteen tuomista rikoslakiin. Lisäksi kansanedustaja Timo Heinosen lakialoitteessa koulukiusaaminen halutaan kriminalisoida.

Kansallisen kouluterveyskyselyn mukaan viikottain koettu kiusaaminen vähentyi vuoteen 2021 saakka. Vuonna 2019 perusasteen 8- ja 9-luokkalaisista 5,5 % oli kokenut viikoittain kiusaamista. Vuonna 2021 vastaava luku oli 6 %¹.

Kiusaamisen tavat näyttävät sukupuolittuneen voimakkaasti. Pojilla on tyttöjä enemmän fyysisen uhan kokemuksia. Tytöt taas kokevat poikia yleisemmin seksuaalista häirintää ja väkivaltaa sekä henkistä tai fyysistä väkivaltaa perheessä.

Myös vastaajien tausta ja toimintarajoitteet vaikuttavat voimakkaasti kiusaamisen kokemuksiin. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kokemukset

¹ Valtion nuorisoneuvoston hyvinvointi-indikaattori. Lukuvuoden aikana koulukiusattuna kerran viikossa tai useammin. Verkkoviite: <https://indikaattorit.tietoanuorista.fi/henkilokohtainen-koskemattomuus-ja-oikeusturva/koulukiusaaminen-2>. Viitattu 3.2.2022.

kiusaamisesta, seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta ovat muihin nuoriin verrattuna huomattavasti yleisempiä. Sukupuolivähemmistöön kuuluvista yläkouluikäisistä 23 prosenttia koki koulukiusaamista vähintään kerran viikossa.

Tutkimusten mukaan kiusaaminen on yksi taustatekijä nuorten syrjäytymisessä. Marginaaliin jääneistä nuorista suuri osa on kärsinyt kiusaamisesta. (mm. Simonen 2019, Alanen 2015).

Kiusaaminen vaikuttaa nuorten terveyteen, koulumenestykseen, sosiaalisiin suhteisiin ja työelämässä menestymiseen aina aikuisuuten asti. Erityisesti pitkään jatkuneesta koulukiusaamisesta voi seurata mielenterveysongelmia ja syrjäytymistä. Siksi puuttuminen ja kaikenlaisen kiusaamisen ja syrjinnän ehkäiseminen on välttämätöntä.

Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa

Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut kuluneella hallituskaudella kiusaamisen ehkäisemiseksi toimenpideohjelman². Ohjelman taustalla ovat hallitusohjelman kirjaukset mm. syrjimättömyydestä sekä jokaisen lapsen ja nuoren oikeudesta koskemattomuuteen. Allianssi vaatii toimenpideohjelman täysimääräistä toteuttamista välittömästi.

Toimenpideohjelmassa mainittu oppimisyhteisöjen turvallisuuskulttuurin kehittämistyötä tukeva valtakunnallinen kehittämis- ja tutkimushanke on käynnistettävä viipymättä. Hankkeella perusopetuksen koulujen käyttöön luodaan tehokkaita koulu yhteisön turvallisuutta ja turvallisuuskulttuuria edistäviä toimenpiteitä. Toimenpiteille on ohjattava pysyvä rahoitus ja niiden toteuttamista on seurattava kansallisesti.

Kansalaisaloite kouluväkivallan kirjaamisesta rikoslakiin

Kansalaisaloitteessa esitetään kouluväkivalta-termin tuomista rikoslakiin. Aloite on ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä, ei itse lainsäädäntöehdotus. Mahdollisen

² Opetus- ja kulttuuriministeriö (2021). Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. Verkkoviite. <https://okm.fi/documents/1410845/57515679/Toimenpideohjelma+kiusaamisen+v%C3%A4kivallan+ja+h%C3%A4irinn%C3%A4n+ehk%C3%A4isemiseksi+muistio.pdf/9a686c7f-60f7-2677-c182-b5fd21433367/Toimenpideohjelma+kiusaamisen+v%C3%A4kivallan+ja+h%C3%A4irinn%C3%A4n+ehk%C3%A4isemiseksi+muistio.pdf?t=1611661280060> (Viitattu 10.2.2022)

lainsäädännön yksityiskohdat jäisivät jatkovalmisteluun. Allianssi kannattaa jatkovalmisteluun ryhtymistä.

Allianssi katsoo, että aloitteella pyritään ennen kaikkea yhdenmukaistamaan viranomaisten välistä yhteistyötä ja helpottamaan kouluyhteisössä olevien aikuisten kynnystä puuttua. Nykytilanteessa ei ole selkeää määrittelyä siitä, mitä kunkin viranomaistahon täytyy kiusaamistapauksissa tehdä. Tämä johtaa koulujen ja oppilaiden eriarvoiseen asemaan, koska käytännöt vaihtelevat alueittain paljon ja paikallisella harkinnalla on liikaa painoarvoa. Koulujen tekemiä kiusaamisen vastaisia toimia ei myöskään seurata juuri mitenkään.

Kouluväkivallan kirjaaminen lakiin toisi lasten ja nuorten kanssa työskenteleville yksiselitteisen velvollisuuden puuttua koulukiusaamiseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Kirjaaminen rikoslakiin alleviivaisi kouluväkivallan tuomittavuutta ja tekisi siitä selkeästi rikoksen. Näin yhteiskunnan kielteinen suhtautuminen tulisi myös nykyistä näkyvämmäksi.

Mahdollisessa jatkovalmistelussa kouluväkivallan määritelmää tulisi avata siten, että se tunnistaisi koulukiusaamisen ja -väkivallan skaalan. Jatkovalmistelussa tulisi kuitenkin vielä tarkastella mihin lainsäädäntöön kouluväkivalta ja siihen liittyvät viranomaisten vastuut tulisi kirjata. Rikoslain sijasta koulutusta säätelevä lainsäädäntö saattaisi olla tarkoituksenmukaisempi.

Lakialoite laiksi rikoslain 21 luvun muuttamisesta

Lakialoitteessa ehdotetaan koulukiusaamisen kirjaamista rikoslakiin omana rikosnimikkeenä, jossa rangaistavia olisivat teot, jotka jo nyt täyttävät rikoksen tunnusmerkistöt ja ovat osa koulukiusaamista. Aloitteen mukaan koulukiusaamiseen syyllistynyt voitaisiin tuomita sakkoon, jollei muualta laista löydy tekoan ankarampaa rangaistusta.

Allianssi kyseenalaistaa lakialoitteen ajatuksen rangaistusperustaisuuden koventamisesta keinona ratkaista koulukiusaamisen ja väkivallan ongelmaa eikä kannata lakialoitetta. Jo nykyisellään koulukiusaaminen voi joissain tilanteissa täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Kiusaamiseen liittyviä rikosnimikkeitä voivat olla pahoinpitely, kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen tai laitton uhkaus.

Alle 15-vuotiaat eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa eli käytännössä rangaistavuuden toteuttaminen koskisi vain 2. asteella opiskelevia. Kansallisen kouluterveyskyselyn 2021 mukaan koulukiusaaminen on ennen kaikkea peruskoulujen ongelma, sillä lukiossa ja ammattioppilaitoksissa opiskelevista nuorista kiusaamista viikoittain kokee 1-3 % opiskelijoista.

Lapsilla ja nuorilla tulee olla ensisijassa oikeus apuun ja tukeen, eikä sakkorangaistus todennäköisesti auta kiusaamisen juurisyihin, kuten mahdollisesti ylisukupolvisen huono-osaisuuteen tai muihin sosiaalisiin taustatekijöihin.

Lopuksi

Molemmat aloitteet kertovat syvästä huolesta, jota koulukiusaaminen herättää. Myös lainsäädäntöön halutaan selkeämpiä ilmauksia kouluissa tapahtuvan kiusaamisen ja väkivallan tuomittavuudesta. Lainsäädäntö heijastaa aina myös yhteiskunnan arvoja ja siksi lainsäätäjän tulee jatkovalmistelussa pyrkiä löytämään keinot, joilla aloitteiden esiin nostama huoli koulukiusaamisen ja -väkivallan vakavuudesta saadaan osaksi lainsäädäntöä. Samalla tuetaan lasten ja nuorten kanssa työskentelevien selkeämpää velvollisuutta puuttua kouluväkivaltatapauksiin. Tämä auttaa niin kiusaajan ja kiusatun tarvitseman tuen saamista.

Kuitenkin, koulukiusaamisen ja -väkivallan kitkemisessä olennaista ovat muutokset sosiokulttuurisissa käytännöissä. Siksi opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpideohjelman mukaiset esitykset pedagogiikan ja opetuksen rakenteiden kehittämisestä tulee toteuttaa viipymättä.

Helsingissä 14.2.2022



Anna Laurila
Puheenjohtaja



Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot:

Katja Asikainen, vaikuttamistyön päällikkö

katja.asikainen@alli.fi

044 31 41 324